

LAUSUNTO

15.1.2013

Opetus- ja kulttuuriministeriö

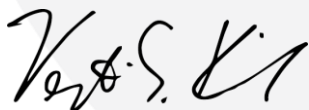
Asia: Korkeakoulujen rakenneuudistuksesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteiden vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 183 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 62 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: Erityisasiantuntija Laura Simik, puhelin 040 741 62 99, laura.simik@soste.fi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Society for Social and Health

www.soste.fi

KORKEAKOULUJEN RAKENNEUUDISTUKSESTA

Korkeakoulujen rakenneuudistuksen tavoitteena on korkeakoulujen koulutusrakenteen kehittäminen siten, että se vastaisi paremmin yhteiskunnan rakennemuutokseen, auttaisi pidentämään työuria ja ehkäisisi syrjäytymistä.

SOSTE ry:n mielestä nämä uudistukselle asetetut tavoitteet ovat erinomaisia. On selvää, että nopeasti ikääntyvä Suomi tarvitsee uusia osaajia ja nopeasti muuttuvassa, globaalissa maailmassa tarvitaan uutta ja joustavaa korkeaa osaamista. Lisäksi korkeakoulutuksen on aiempaa paremmin oltava erityisryhmien ja heikompituloisten saavutettavissa.

Kuitenkin SOSTE suhtautuu erittäin suurella varauksella keskustelumuistiossa esitettyihin avauksiin kahden vuoden tutkinnoista ja tutkintojen osien työmarkkinakelpoisuudesta.

Yhteiskunnan rakennemuutos

Nopeasti ikääntyvä Suomi tarvitsee uusia osaajia. Erityisesti sosiaali- ja terveysalalla sekä osaja- että osaamistarve nousevat. SOSTEn mielestä tarvitaan avarakatseisuutta ja tarpeeseen vastaavaa ennakointia koulutuspaikkamäärien suhteen.

Tilastokeskuksen tilastot osoittavat, että sosiaali- ja terveysala on maamme suurin työllistäjä. Vuoden 2010 lopussa alalla työskenteli 380 000 henkilöä, mikä vastaa 15 % koko työllisestä työvoimastamme. Koulutus- ja työvoiman kysyntä 2020 -raportin mukaan alan koulutustarpeen kokonaislisäys on 15 - 20 %. Tämä tarkoittaisi alan työllisten määrän nousua 50 - 65 000 henkilöllä lähivuosina.

Tästä syystä uusia työmarkkinakelpoisia tutkinnon osia tai tutkintoja tärkeämpää SOSTEn mielestä on parantaa työmarkkinatarpeen ennakointia ja lisätä aloituspaikkamääriä kaikissa sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmissa korkea-asteella, myös lääkäreiden.

Nopeasti muuttuvassa maailmassa tarvitaan myös työmarkkinoille jo aiemmin siirtyneille korkeakoulutetuille mahdollisuuksia päivittää tai hakea uutta osaamista.

Aiemmin opitun ja non-formaalin tunnustamista on lisättävä myös korkeakoulutuksessa. Suomi on varsin (perus)tutkintopainotteinen maa ja osaamisen tunnistamista olisi syytä kehittää, jotta ei opiskeltaisi useampaan kertaan samoja asioita. Osaamisen tunnistamisessa ollaan muualla Euroopassa pidemmällä. SOSTE suhtautuu myönteisesti siihen, että korkeakouluissakin voitaisiin kokeilla näyttötutkinto- tai vastaavaa käytäntöä työelämässä jo olevien osaamisen tunnistamiseksi ja tunnustamiseksi.

Viime aikoina taloustaantuma on näyttänyt, että myös akateeminen työttömyys lisääntyy

suhdannevaihteluissa. Näiden korkeakoulutettujen työttömien ammattitaitoa ja –osaamista on työttömyysaikoina pidettävä yllä ja täydennettävä lyhytaikaisen, mutta korkeakoulutasoisen, koulutuksen turvin. Tähän tarvitaan uutta koulutustarjontaa niin ammattikorkeakouluissa kuin yliopistoissakin. Esimerkiksi syventävät opinnot, tiimivetäjä- tai esimiesvalmennus tai vastaavat voisivat olla hyödyksi akateemisille työttömille tavanomaisen työvoimakoulutuksen sijaan.

Työurien pidentäminen

SOSTE suhtautuu erittäin suurella varauksella keskustelumuiistiossa esitettyihin ajatuksiin kahden vuoden tutkinnoista ja tutkinnon osien hyödyntämisestä työmarkkinoilla. Tämä ei auta varsinaisesti pidentämään työuria tai lyhentämään opintoaikaa, vaan voi johtaa tilanteeseen, jossa tutkintojen läpäisyaste heikkenee, niiden tunnettuus vähenee, opinto-ohjaus vaikeutuu entisestään ja koulutusinflaatio lisääntyy.

Korkeakoulujen rakenteita uudistettiin 2000-luvun alussa, jolloin kandiditutkinnosta tuli työmarkkinakelpoinen ja luotiin ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Tällä hetkellä korkeakouluissa suoritettavia tutkintoja ovat:

- Yliopistoissa suoritettavat
alemmat korkeakoulututkinnot
ylemmät korkeakoulututkinnot
tieteellisinä tai taiteellisina jatkotutkintoina suoritettavat lisensiaatin tutkinnot
tieteellisinä tai taiteellisina jatkotutkintoina suoritettavat tohtorin tutkinnot
ammattillisina jatkotutkintoina suoritettavat erikoislääkärin, erikoishammaslääkärin ja erikoiseläinlääkärin tutkinnot
- Maanpuolustuskorkeakoulussa suoritettavat
alemmat korkeakoulututkinnot
ylemmät korkeakoulututkinnot
upseerin tutkinnot
jatkotutkintoina suoritettavat tohtorin tutkinnot
jatkotutkintoina suoritettavat yleisesikuntaupseerin tutkinnot
- Ammattikorkeakouluissa suoritettavat
ammattikorkeakoulututkinnot
ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot

Lisäksi listaan voidaan lisätä ammatillinen tutkinto ja erikoisammattitutkinto. On siis selvää, että valinnanvaraa työmarkkinakelpoisista tutkinnoista ei tälläkään hetkellä puutu. Työnantajien keskuudessa kuitenkin esimerkiksi kandiditutkinnon ja ylempään ammattikorkeakoulututkinnon tunnettuus työmarkkinakelpoisena tutkintona on vielä heikko ja ensisijaista olisikin lisätä tietoutta näistä.

Tutkintojen osien tai osakokonaisuuksien muuttaminen työmarkkinakelpoiseksi ei lisää koulutuksen läpäisyastetta, vaan todennäköisempää on se, että opiskelija hakeutuu työmarkkinoille aiemmin eikä saa tutkintoaan suoritettua. SOSTE pitää tätä ehdotusta

ristiriitaisena valmistumistavoitteen kanssa.

Vaarana on myös se, että esitetty rakenneuudistus kahden vuoden tutkinnoista ja työmarkkinakelpoisista tutkinnon osista johtaisi koulutusinflaatioon erityisesti toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta. Tämän ei pidä olla tavoitetta, sillä syrjäytymisen ehkäisyn kannalta ammatillisen koulutuksen, työpajatoiminnan ja oppisopimuksen kautta saadut tutkinnot ja niiden avulla työllistyminen ovat ensisijaisen tärkeitä.

Lisäksi SOSTE haluaa muistuttaa valmistelijoita siitä, että esimerkiksi sosiaali- ja terveysalaa määrittävät tietyt kelpoisuusehdot ja osaamisvaatimukset. Näistä normeista tulee jatkossakin pitää kiinni, sillä kyse on hyvinvoinnista ja turvallisuudesta, jota normiohjauksella ja osaamisvaatimuksella tuetaan ja ylläpidetään. Tästä syystä korkeakoulututkintojen laajuus sekä vaatavuus ainakin sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa ovat nykyisellään riittävät eikä niitä tule ainakaan lyhentää.

Opintoihin hakeutumista nopeuttamiseksi tulee toisen asteen perustutkintojen opinto-ohjausta lisätä ja/tai parantaa. Tällä hetkellä opinto-ohjaajilla ei ole riittävästi tietoa koulutusjärjestelmästä, opintoihin hakeutumisesta, valintakokeista tai tutkintojen sisällöistä tai työmarkkinoille sijoittautumisesta. Opiskelijan on vaikea hakeutua jatko-opintoihin, jos hänellä ei ole tietoa valinnan taustaksi tai valmistautumista varten. Opinto-ohjauksen tukena voidaan myös hyödyntää huomattavasti aiempaa enemmän virtuaalista opinto-ohjausta tai muita verkon tarjoamia mahdollisuuksia.

SOSTEn mielestä keskeistä olisi korkeakoulujen ja erityisesti yliopistojen valintakoejärjestelmän uudistaminen enemmän alalle soveltuvuutta arvioivaksi ja valtakunnalliseksi. Tällä hetkellä valinta painottuu liikaa ulkoosaamiseen ja vuosien harjoitteluun. Hyvänä kehityssuuntana SOSTE pitää lääkärikoulutuksen valintakokeiden uusimista 2011-2012. Siinä tehdyt muutokset soveltuvuuden ja motivation arvioimiseksi tulee huomioda vuonna 2014 tulossa olevassa valintakoejärjestelmän uudistuksessa.

Lisäksi SOSTEn mielestä voidaan epäkohdaksi laskea se, että edelleenkin osaan korkeakouluista ei voida hakea kuin kerran vuodessa. On selvää, että tämä hidastaa koulutukseen pääsyä. Kaikkiin korkeakouluihin pitäisi pystyä hakemaan kaksi kertaa vuodessa. SOSTEn mielestä myös opiskelupaikan samisen jälkeen opinnot pitäisi pystyä aloittamaan välittömästi. Tämän ei pitäisi olla nykyisessä maailmassa mahdotonta.

Työelämään siirtymisen vauhdittamiseksi ja tutkintojen loppuun saattamiseksi SOSTEn mielestä olisi syytä tiivistää opiskelutahtia korkeakoulutuksessa ja erityisesti yliopistoissa. Korkea-asteen uraohjausta ja työelämäosaamista voidaan lisätä. Myös kesäopetusta tulee tehostaa opintojen nopeuttamiseksi.

SOSTE suhtautuu myönteisesti tavoitteeseen, jossa jo työelämässä olevien

korkeakoulutukseen hakeutumista tai tutkintojen loppuun suorittamista tuetaan. Tässä voidaan entistä enemmän hyödyntää tietotekniikkaa, virtuaalista oppimisympäristöä ja verkko-opiskelua. Lisäksi tarvitaan yhteistyötä entistä enemmän yritysten ja korkea-asteen välillä, jotta nämä tutkinnot /opintojen osat hyödyttäisivät myös työnantajaa.

SOSTE haluaa myös muistuttaa siitä, että kokonaistyöpanoksen lisäämiseksi ovat melko suuret sairaus- yms. poissaololukujen pienentäminen, työhyvinvoinnin parantaminen, osa-aikatyö jne. nopeimmat kokonaistyömäärän ja työurien pidentämisen keinot keskeisempiä kuin koulutusrakenteiden muutos.

Syrjäytymisen ehkäisy

SOSTE pitää tärkeänä tavoitetta syrjäytymisen ehkäisystä. On kuitenkin todennäköistä, että jo syrjäytyneen tai vakavassa syrjäytymisvaarassa olevan henkilön valmiudet ja perustiedot ja -taidot eivät riitä opiskeluun korkeakoulutuksessa. Nämä henkilöt tarvitsevat kokonaisvaltaista ohjausta ja myös elämänhallintavalmennusta opintojensa tueksi. Tämä pystytään toteuttamaan paremmin työpaja- tai ammattillisessa koulutuksessa. Terveys-, sosiaali- tai esimerkiksi opetusalan korkeakoulukoulutuksessa tulee sen sijaan lisätä syrjäytymisen vaaran tunnistamiseen tai ennaltaehkäisyyn / puuttumiseen liittyvää koulutusta.

Maahanmuuttajat, vammaiset tai muut erityisryhmät ovat huomioitava korkeakoulutuksessa paremmin. SOSTEn mielestä tämä tapahtuu parhaiten esteettömyyden ja syrjinnän vastaisuuden systemaattisen lisäämisen avulla.

Elina Laaksonen on selvittänyt esteetöntä opiskelua yliopistoissa. Laaksosen selvityksestä käy ilmi, että esteettömyys toteutuu puutteellisesti ja sen nähdään koskevan pääosin rakennettua ympäristöä ja tilakysymyksiä. Tämä käsitys on suppea.

SOSTEn mukaan esteettömyydellä tulee tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Esteettömyys koskettaa kaikkia opiskelijoita ja koko henkilöstöä, mutta erityisen tärkeää se on niille yliopistoyhteisön jäsenille, joilla on jokin vamma, jotka ikääntyvät tai kuuluvat kulttuurisiin tai kielellisiin vähemmistöihin.

Tila- ja rakennusratkaisujen lisäksi esteettömyyttä kehitetään lain säätämällä tavalla myös opinto- ja viestintäasioissa. Esimerkiksi selkokielisyys, apuvälineiden saatavuus ja käyttö, avustajapalvelut sekä esimerkiksi opetushenkilökunnan osaaminen tulisi nostaa kehitettäviksi asioiksi. Lisäksi maahanmuuttajien osalta on huomioitava kielikysymykset sekä vaatimus virkamiesruotsista. Näitä ratkaisuja on esitelty Esteetön opiskelu –teoksessa ja SOSTE kehottaa niihin tutustumaan ja soveltamaan käyttöön.

Maahanmuuttajanuorien kohdalla pitää tukea erityisesti lukioon hakeutumista. Vanhemmat suhtautuvat koulutukseen myönteisesti ja näkevät korkeakoulutuksen tärkeänä eri

tutkimusten mukaan. Tästä syystä tietoa ja tukea myös vanhemmille tulee lisätä. Usein koulutukseen hakeutumista estää se, että vanhemmat eivät tiedä esimerkiksi hakuprosesseista, valintakokeista tai esimerkiksi edes sitä, että korkeakouluissa opiskelu on Suomessa maksutonta.

Lisäksi SOSTE toteaa, että vähävaraisempien hakeutumista korkeakoulutukseen estää vallalla oleva valintakoe- ja siihen liittyvä pääsykoekurssijärjestelmä. Nykyinen käytäntö lisää eriarvoisuutta ja yhteiskunnallista polarisaatiota. Tästäkin syystä valintakokeiden uudistaminen enemmän soveltuvuutta ja motivaatiota mittaavaksi on perusteltua. Lisäksi opinto-ohjausta ja oppimisen tukea tarvitaan enemmän erityisesti niiden opiskelijoiden keskuudessa, joissa vanhemmilla ei ole korkeaa koulutusta. Polarisaatiokehityksen syvenemisen estämiseksi korkeakoulutus tulee säilyä maksuttomana ETA-/EU-maiden sisältä tuleville opiskelijoille.